

דף עג.

התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה וחומש וכו'.

א] צ"ב מה נתחדש באיסור זרים הא כבר תני דחייבין עליהן. כמה ישובים.

תוכן ענינים

- א. בענין מהו החי' דאסור לזרים.
- ב. בענין מצות ביעור ויודי מעשרות.
- ג. בענין חלוק בין ביעור תרומה למע"ש.
- ד. בענין ביאור איסור ביעור מע"ש בטומאה.
- ה. בענין גדר בכורים דאיקרו תרומה.

- א. הגמ' הביא מתני' דבכורים, דשוה תרומה וביכורים דחייבין עליהם מיתה. ויש בזה ב' פירושים, דתוס' כאן ורש"י בחגיגה ושאר מפרשים פ"י דזר האוכל תרומה ובכורים דחייב מיתה. אולם רש"י כאן פ"י בטמא האוכלה [ואע"ג דכתיב מיתה רק בתרומה, הרי ילפינן דבכורים כתרומה מדכתיב ותרומת ידך' אלו הבכורים, והגרי"ז ביאר דאין זה ילפותא בעלמא ליתן דינים של תרומה בביכורים, אלא דבכורים עצמה הוי תרומה, והוא אחד ממיני התרומה, ויש בזה נ"מ, ואכמ"ל]. אולם חייבין עליו חומש לכו"ע קאי על זר האוכלן, דבטומאה ודאי ליכא חומש.
 - ב. ואסורין לזרים. ותמהו הראשונים הא כבר תני דחייבין עליהן מיתה ופשיטא דאסור להם, ותוס' כאן הקשו דכבר תני דחייבין עליו חומש. והיינו דלרש"י לא קשה מחיוב מיתה דמייירי בטומאה, אולם מחומש קשה לכו"ע, דמאחר דיש לו עונש על אכילתו פשיטא ופשיטא דאסור לזרים. ונאמר בזה כמה דרכים איך ליישב.
 - ג. תוס' ת"י בשם הערוך דאסור לזרים איצטרך לחצי שיעור דאע"ג דאינו בו חיוב, מ"מ יש בו איסור, למאן דאמר [היינו ריש לקיש ביומא דף עג:] דאסור מדרבנן אז קמ"ל דאסור מדרבנן, ולמ"ד דאורייתא [ר' יוחנן] קמ"ל דאסור מדאורייתא.
 - ד. בתוס' ישנים הק' דגם זה פשיטא דמאי שנא מכל איסורים שבתורה שיש איסור חצי שיעור. ות"י דסד"א דהכא בתרומה כיון שאינו איסור השוה בכל דהא נאסר רק לזרים ולא לכהנים, וס"ד דלא נאסר חצי שיעור [ור"ל דהא המקור הוא מכל חלב דהוי איסור השוה בכל] קמ"ל.
 - ה. בזכרון שמואל (סי' א' אות י"ג) ביאר ת"י התוס' ד"ל דשיעור דתרומה הוא גם מצד החפצא שניתן לקיום דינו בשיעור כזית, וא"כ כאוכל רק חצי זית הרי חסר בעצם החפצא דאיסורא, וקמ"ל דמ"מ יש בו איסורא דחצי שיעור.
- א. במאירי ת"י דאסור לזרים קמ"ל דאסור אפילו הנאת כליו. במהרצ"ח ת"י דקמ"ל דאפילו בת כהן הנושאה לישראל דאין לה מיתה וחמש מ"מ אסור לה.

יש במעשר ובבכורים מה שאין כן בתרומה, שהמעשר והבכורים טעונין הבאת מקום וטעונין וידוי, ואסור לאונן ורבי שמעון מתיר, וחייבין בביעור ור"ש פוטר.

ב] מצות ביעור מעשרות, וידוי מעשר.

- א. הגמ' הביא מתני' בבכורים דתנן דיש במעשר ובבכורים מה שאין כן בתרומה, דאלו טעונין וידוי וחייבין בביעור משא"כ בתרומה. ויל"ע מהו מצות וידוי ומהו מצות ביעור, והאם הם תלויין זה בזה.
- ב. הנה כתיב בפרשת ראה (י"ד כ"ח) מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך. ובפ' כי תבא כתיב כי תכלה לעשר וכו' ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי הקודש מן הבית וכו'. ונכלל בזה וידוי מעשרות, וחיוב ביעור. והרמב"ם (הל' מעשר שני פי"א) הביא המצות עשה להתודות, וביאר דיני וידוי, וכתב דנוהג בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית, והראב"ד השיגו דמתודה רק בעזרה, ואח"כ כתב הרמב"ם דצריך לבער הכל מקודם וביאר איך מבערן.
- ג. ונחלקו המפרשים בגדר דין ביעור מעשרות, י"א [משנה ראשונה, ומרכבת המשנה] דהוי חלק וסניף למצות וידוי, וכהקדמה אליה דכדי להתודות כראוי צריך תחילה לבער הכל מביתו, ואז יכול לקיים מצות וידוי.
- ד. וי"א [חזו"א] דביעור אינו מצוה בפני"ע כלל, אלא דאחד מדיני תרומות ומעשרות דניתנו לאכילה וכו' ונאמר בזה סוף זמן אכילה שיתבער הכל קודם הזמן הזה.
- ה. יש ב' נ"מ בין הצדדים, א' בזמ"ז: האם יש מצות ביעור בזמ"ז, דהא להראב"ד ודעימיה דל"ש וידוי אלא בבהמ"ק א"כ בודאי ליכא חיוב וידוי, אולם יתכן דעדיין נתחייב בביעור, ויהא תלוי בהנ"ל דלמרכבת המשנה ותורת הארץ לא יתחייב בביעור כיון דחיובו מדין וידוי ועכשיו דליכא וידוי ה"ה דליכא ביעור, אבל להחזו"א יהא חיוב בביעור.
- ו. ב] ועוד נ"מ האם יש מעלה לעשות ביעור, וכגון מי שאין לו פירות האם יקנה פירות לקיים מצות ביעור, ולצד הראשון יתכן דיש מצוה של ביעור, משא"כ להחזו"א אם כבר קיים דין מעשרותיו ונתנן לכהן וללוי כדינן אדרבה בזה עדין וליכא שום מעלה בביעור עצמה.

ז. להלכה מחמירין לבער גם בזמה"ז, ויש בזה כמה הלכות הנוגע לדינא, בחיובא דביעור מעשרות ברביעית ושביעית, וכן נ"מ דיש מצות ביעור גם על טבל, וא"כ כל מי שיש לו כמות גדולה של טבל כגון של יין ושמן וכו' צריך לעשר הכל ולבערן בפסח של שנה הרביעית והשביעית, והפוסקים דנו הרבה בפרטי הדינים.

ג] מבואר במתני' דרק מע"ש ובכורים טעונין ביעור ולא תרומה, ותמהו ממתני' מפורש דמבער גם התרומה.

- א. הנה תנן הכא בבכורים דיש במעשר וביכורים דטעונין ביעור, והקשו תוס' (ד"ה וחייבין) והראשונים דתנן במע"ש (פ"ה מ"ו) דכיצד היה הביעור תרומה ותרומת מעשר ניתן לבעלים.
- ב. ות"י דתרומה א"צ ליתן אלא לכהן והכהן יכול לשומרה, משא"כ ביכורים ומעשר צריך לבער מן העולם, והרמב"ן כתב כביעור חמץ. ומבואר דיש ב' אופני ביעור, דמעשר שני וביכורים מבערו לגמרי בשרפיה, ותרומ"מ בנתניה לכהן, וי"א דהם חלוקין בעיקר יסודם, דביעור דמע"ש ובכורים הוא מצד החפצא ויתכן דאח"כ נאסר בהנאה משא"כ בתרומה.

ואילו אסור לבער מהן בטומאה ואוכלן בטומאת עצמן לוקה משא"כ בתרומה לא קתני אלמא תנא ושייר.

ד] ביאור גדר האיסור לבער מעשר שני בטומאה.

- ב. מבואר הלכתא רבתא דמע"ש ובכורים נאסרו להדליק השמן בטומאה, משא"כ בתרומה דהותר להדליק בשמן שריפה.
- ג. ובגדר הך איסור העירו דנחלקו הראשונים האם הוא איסור השתמשות שלא כדין דלא ניתן מע"ש להדלקה, או דהוי איסור של 'הדלקה בטומאה' דכמו דנאסר אכילה בטומאה יש איסור של הדלקה בטומאה.
- ד. דהנה רש"י כתב וז"ל דאין טומאתן מתירתן להבערה, ולא אמרינן אע"ג דלא ניתן מעשר אלא לאכילה ושתיה וכסיכה וכו' ה"מ טהור אבל היכא נטמא דלא חזי לאכילה ידלוק בו, אלא אסור לבער בטומאה כדכתיב לא בערתי ממנו בטומאה עכ"ל. ומבואר דאיסורו כמו שאסור בטהור דהרי רק הותר אכילה ושתיה וסיכה כדתנן להדיא.
- ה. אולם העירו דהרמב"ם והר"ש [ותוס'] למדו דיש איסור לבער ממנו בטומאה, כעין איסור אכילה בטומאה. ואיסורו הוא מצד הטומאה שבו, דאסור לבער בטומאה, אבל לרש"י אינו משום הטומאה אלא דניתן דוקא לאכילה ושתיה.
- ו. ונ"מ האם הותר להבעיר מע"ש בטהרה, דלהראשונים פשיטא דאין לאסור דהא אינו מבערו בטומאה, אבל לרש"י דטעמא משום דלא ניתן מע"ש אלא לאכילה ושתיה וסיכה, אבל לא ניתן לביעור השמן, א"כ יהא אסור גם בטהור.
- ז. והנה תנן להדיא במסכת מעשר שני (פ"ב מ"א) דמע"ש ניתן לאכילה ושתיה וסיכה. והקשה רעק"א (ס"ט) להר"ש דמותר להבעיר שמן מעשר שני טהורה, וכאן רק נאסר רק בטומאה א"כ למה לא תני דמע"ש ניתן גם להבערה.
- ג. בעטרת שמואל ת"י עפ"י מה שדן המנ"ח (מצוה תמ"ב) האם יש מצוה של אכילת מע"ש או לא, [ובדרך אמונה ה' מע"ש פ"ב ה"א, בביאור הלכה כתב דבין הרמב"ם ובין הרמב"ן ס"ל דיש מצות עשה באכילת מעשר שני, ורק דנחלקו אי מנה למצוה בפניע] ד"ל דנהי דמותר מע"ש טהורה בהדקלה מ"מ לא הוי קיום מצוה בהדלקה אלא באכילה, והמשנה רק מנה איך שנתקיים מצותו.

דף עג: ואמר מר תרומת ידך אלו הבכורים, ואיתקוש בכורים למעשר וכו'.

ה] גדר הדברים מתי דין הבכורים כתרומה ומתי כמעשר שני.

- א. מבואר בברייתא דלת"ק פעמים מקשינן ביכורים לתרומה, כגון לחייב מיתה וחומש לזר האוכל ביכורים, ולפעמים מקשינן למעשר שני כגון לחייבו בביעור ובידוי ולאסור לאונן. וצ"ב למה לפעמים מקשינן לכאן ופעמים לכאן. ובריטב"א ביאר דתמיד מקשינן לחומרא.
- ב. ובעטרת שמואל ביאר דלפי הגר"ז הדבר מבואר היטב, דהנה בתורת זרעים (ביכורים פ"א מ"ו) הביא מהגר"ז דהא דיש דיני תרומה בביכורים מכח הא דתרומה קרינהו רחמנא, אין זה בגדר היקש, אלא דילפינן מזה דבכלל קדושת ביכורים יש גם קדושת תרומה, והיינו דביכורים נעשית תרומה בעצם ולא רק שנלמד מתרומה.
- ג. ולפי"ז י"ל דיש בו שני קדושות א' של ביכורים דממילא למע"ש, ב' של תרומה, ולכן יש בו הדינים של זה ושל זה.
- ד. והנה תוס' הקשו דנילף תרומה מביכורים לחייב מלקות לאוכל תרומה בטומאת עצמן. ובעטרת שמואל ת"י עפ"י הגר"ז דכיון דליכא היקש כלל בין ביכורים לתרומה ורק דילפינן דביכורים דין קדושת תרומה אית בה, א"כ י"ל דחיוב בטומאת עצמן שיש בביכורים אינו מדין התרומה שבו אלא מדין הבכורים שבו ושפיר א"א למילף תרומה מביכורים.